

HARIDUSMINISTEERIUMI TEATAJA

AMETLIK AJAKIRI

Ilmub tarviduse järgi, umbes 24 vihikut aastas.

Toimetuse asukoht ja aadress: Tallinn, Haridusministeerium (Tõnismägi 11). Telef. 453-49

Nr. 23.

5. novembril 1938.

Nr. 23.

Haridusministeeriumi Kooliosakonna, Kutseoskuse Osakonna ning Noorsoo ja Vabahariduse Osakonna 1938. a. 27. oktoobri ringkiri nr. 623 Raamatunädala propagandatööst osavõtmise asjas.

Haridusministeeriumi Kooliosakonna, Kutseoskuse Osakonna ning Noorsoo ja Vabahariduse Osakonna 1938. a. 27. oktoobri ringkiri nr. 3258 raamatute ostu asjas.

Haridusministeeriumi Noorsoo ja Vabahariduse Osakonna 1938. a. 29. oktoobri ringkiri nr. 629 avalike raamatukogude nõukogude, raamatute valiku, toetussummade ja eelarvete asjas.

AMETLIK OSA.

Haridusministeeriumi Kooliosakonna, Kutseoskuse Osakonna ning Noorsoo ja Vabahariduse Osakonna 1938. a. 27. oktoobri ringkiri Nr. 623 maa- ning linnakoolivalitsustele, vähemusrahvuste kultuurivalitsustele, koolide inspektoreile, noortekomiteedele, koolide juhatajaile ja avalike raamatukogude juhatajaile Raamatunädala propagandatööst osavõtmise asjas.

Kuna 4.—11. detsembril 1938. a. korraldatakse üleriigiliselt Raamatunädal eesti raamatu propageerimiseks ja huvi tõstmiseks raamatu ostmise ja lugemise vastu, siis arvestades nimetatud ürituse suurt rahvuskultuurilist tähtsust Haridusministeeriumi Kooliosakond, Kutseoskuse Osakond ning Noorsoo ja Vabahariduse Osakond paluvad kohalikke koolivalitsusi, koolide inspektoreid, noortekomiteesid ning koolide ja aval. raamatukogude juhatajaid selleks võimaluste piirides kaasa aidata, kasutades Raamatu-aasta kogemusi. See kaasaaitamine võiks toimuda järgmiselt:

1. Maa- ja linnakoolivalitsused koos koolide inspektoritega võiksid kutsuda üles ja rakendada vastavalt tegelikele oludele tegevusse:

- a) kohalike omavalitsusi—avalikele ja koolide raamatukogudele erakordsete toetuste määramisele, uute avalikkude raamatukogude või raamatukoguosakondade asutamisele, raadio-ühiskuulamise korraldamisele, aktusteks ja kokkutulekuiks ruumide andmisele ja muul viisil Raamatunädala heaks kordaminekuks kaasaaitamisele;

- b) seltskondlikke organisatsioone — rakenduma Raamatunädala hääle kordaminekule RN Juhatuse poolt antavate juhiste kohaselt.

2. Avalike raamatukogude juhatajad koos raamatukogude nõukogudega (toimkondadega) — võiksid püüda korraldada iga avaliku raamatukogu ringkonnas vähemalt ühe ürituse (näituse, raamatukogu tutvustamise õhtu, aktuse või muud olude ja võimaluste kohast), organiseerida raamatute annetamise aktsiooni raamatukogule, suuredada lugejate arvu jne. Kuna avalikud raamatukogud sisaldavad peamiselt ilukirjandust ja seda viimast kõige rohkem laenuatakse, siis tuleks vajalikul määral rõhku panna ka populaarteaduslike ja rakenduslike teoste soetamisele ja propagandale.

3. Noortekomiteed võiksid võtta Raamatunädalale noorsoo organisatsioonide poolt kaasaaitamise komiteedes arutamise alla, koostada vastavad kavad ja püüda seda noorsoole tähtsat ülesannet teostada noorsooorganisatsioonides ning nende kaudu.

4. Koolides võiksid tulla teostamisele järgmised üritused ja moodused, niivõrd kui tegelikud olud seda võimaldavad:

- a) Selgitustöö raamatu tähtsusest selleks korraldatud aktusel ja ka emakeele- ja klassijuhataja-tundidel ning hommikustel koosviibimistel. Vastavatel teemadel kirjandite andmine. Eriti tuleks õpilastele selgitada koduste raamatukogude asutamise tähtsust; sellised raamatukogud peaksid peamiselt sisaldama meie klassikuid ja ka üldtähtsusega õpetlikke ning populaarteaduslikke raamatuid. Kodustesse raamatukogudesse hangitavate raamatute valikul võiksid õpetajad tõhusalt abiks olla, soovitades õpilaste kaudu igauks oma erialalt raamatuid, mida esmajärjekorras tuleks muretseda.
- b) Raamatu- ja ajakirjade-näituste korraldamine koolides; suuremais keskustes raamatunäituste külastamine. Raamatuaasta filmi demonstreerimine koolidele kohalikes kinodes.
- c) Koolides asuvate kirjandusringide üritused (kirjanditevõistlused, kirjanduslikud õhtud, vastavasisuline seinaleht jne.).
- d) Õpikäikude korraldamine trükikodadesse ja raamatukogudesse. Seoses sellega ülevaate andmine raamatu saamisloost.
- e) Raadiokuulamiste organiseerimine koolides Raamatunädala saadete kuulamiseks.
- f) Õpilastele tuleks soovitada osa võtta ka üldistest Raamatunädala aktustest.
- g) Kus see võimalikuks osutub, on soovitav kutsuda kirjanikke või muid avalikke tegelasi osa võtma koolides korraldatavaist aktustest ja neil aktustel esinema kõnede või ettekannetega.
- h) Raamatute annetamise aktsiooni organiseerimine või elustamine.
- i) Raamatunädalaga ühenduses ning kasutades sellest tekkinud elevust tuleks õpetajail järjest tõsisemalt käsile võtta õpilaste vaba lektüüri juhtimine seega, et iga õpetaja oma eriaine alalt koostab soovitatavate raamatute nimestikud iga klassi või vanusejärgu kohta ja jälgib nende raamatute lugemist õpilaste poolt.

5. Üldiselt oleks soovitav, et neis kohtades, kus Raamatunädala teostamiseks laialdasemat seltskondlikku algatust ei peaks leiduma, seal koolide, noorsoo-organisatsioonide ja avalike raamatukogude tegelased selle algatuse võimaluse korral võtaksid oma ülesandeks.

Lähemaid juhiseid ning materjale Raamatunädala sisustamiseks ja tähistamiseks saadetakse Raamatunädala Juhatuse poolt omavalitsustele, koolidele ja avalikele raamatukogudele lähemal ajal.

Raamatunädala Büroo asub Tallinnas, Lembitu 20, telefonil 429-77 ja 417-77.

Kooliosakonna direktor V. Alttõa.

Kutseoskuse Osakonna abidirektor J. Kiivet.

Noorsoo ja Vabahariduse Osakonna direktor J. Vellerind.

Haridusministeeriumi Kooliosakonna, Kutseoskuse Osakonna ning Noorsoo ja Vabahariduse Osakonna 1938. a. 27. oktoobri ringkiri nr. 3258 maa- ning linnakoolivalitsustele, vähemusrahvuste kultuurvalitsustele, koolide ja avalike raamatukogude juhatajaile raamatute ostu asjas.

Oma 25. mai ja 8. juuni k. a. ringkirjadega nr. 3258 kogus Haridusministeerium andmeid koolidele ja avalikele raamatukogudele soodustatud tingimustel ühekordse raamatute ostu kavatsuse ulatuse kohta.

Et aga riigi rahaline seisund ei võimaldanud 1938/39. a. lisaeelarvesse võtta selleks vajalikke summasid, on see kavatsus praegu päevakorralt ära langenud ja edasi lükatud.

Vastavalt sellele ei tule koolidel ja avalikel raamatukogudel raamatute oste siduda selle kavatsusega, vaid asuda ostate teostamisele olemasolevate võimaluste ja vajaduste ulatuses.

Kooliosakonna direktor V. Alttõa.

Kutseoskuse Osakonna abidirektor J. Kiivet.

Noorsoo ja Vabahariduse Osakonna direktor J. Vellerind.

Haridusministeeriumi Noorsoo ja Vabahariduse Osakonna 1938. a. 29. oktoobri ringkiri nr. 629 maa- ning linnakoolivalitsustele, vähemusrahvuste kultuurvalitsustele, koolide inspektoreile ja avalike raamatukogude juhatajaile avalike raamatukogude nõukogude, raamatute valiku, toetussummade ja eelarvete asjas.

I. Raamatukogude nõukogude (resp. toimkondade) tegevuse elustamisest.

Avalike raamatukogude tegevusaruannetest nähtub, et mõnede avalike raamatukogude võrku kuuluvate raamatukogude tegevus ei arene küllaldase eduga. On andmeid, et sääraustes raamatukogudes muude puuduste kõrval raamatukogude nõukogud (eraraamatukogudel toimkonnad) avaldavad vähe tegevust või ei teugse üldse.

Kuna raamatukogude nõukogudel (resp. toimkondadel) on seaduse järgi (Aval. raamatukogude seaduse § 14, SK VI 1938, 1, 18; „Raamatukogu ja vabaharidustöö“, A. Kurvits. 1929. lhk. 133) täita tähtsaid ülesandeid ja nende kaudu püsib pidev kontakt omavalitsuskonna avalike raamatukogude ja kohaliku omavalitsuse vahel, palub HM Noorsoo ja Vabahariduse Osakond avalike raamatukogude juhatajaid elustada raamatukogude nõukogude (resp. toimkondade) tegevust ja rakendada neid võimalikult rohkemal määral raamatukogu olukorra parandamisele, eriti aga ainelise külje tõstmiseks abinõude otsimisele, milline külg vajab parandamist eeskätt paljudes maa-raamatukogudes.

II. Raamatute valikust avalike raamatukogude täiendamisel.

Raamatukogunduse kongressidel ja trükisõna kaudu on korduvalt väidetud, et ühe osa avalike raamatukogude sisuline koostis ei vasta täies ulatuses ajanõuetele, ei ole küllaldaselt mitmekesine ja selle täiendamine ei toimu alati küllaldasest hoole ning asjatundmisega.

Seejärel juhib Haridusministeeriumi Noorsoo ja Vabahariduse Osakond avalike raamatukogude juhatajate tähelepanu järgmisele:

1. Avalikkude raamatukogude seaduse § 14 p. 2 järgi toimub kirjanduse soetamine avalikku raamatukogusse raamatukogu juhataja poolt koostatud ja raamatukogu nõukogu (eraraamatukogudel toimkonna) poolt kinnitatud nimestiku alusel.

HM Noorsoo ja Vabahariduse Osakond palub sellest korrast kinni pidada ja nende nimestikkude koostamist ning kinnitamist toimetada kooskõlas seaduse ja määruste eeskirjadega ning vajaliku hoole ja asjatundmisega.

2. Avalikkude raamatukogude seaduse § 9¹ (RT 1934, 27, 210) ja Raamatukogude komisjoni tegevuse aluste ja kodukorra (HM Teataja nr. 3 — 1935, milles leidub ka eeltähendatud seaduse § 9¹) § 19 alusel on avalike raamatukogude võrku kuuluvate raamatukogude ülalpidajad ja nende raamatukogude juhatajad, toimkonnad ja nõukogud kohustatud riigi ja omavalitsuste poolt raamatukogudele uute raamatute muretsemiseks määratud summasid tarvitama eeskätt nende raamatute ostmiseks, mis on tähendatud Haridusministri poolt kinnitatud ning raamatukogudele soovitatud raamatute nimestikes, eelistades seejuure esimesse järjekorda märgitud raamatuid.

Selle korra järgi võivad raamatukogud riigi ja omavalitsuse summade arvel raamatukogudele eeltähendatud korras mittesoovitatud raamatuid osta alles siis, kui raamatukogus on juba olemas kõik seaduslikus korras soovitatud raamatud (nii ilukirjandus kui ka teaduslikud raamatud), kusjuures soovitatud raamatuid valikut tehes tuleb omakorda eelistada esimeses järjekorras soovitatud raamatuid.

See kord kehtib raamatute ostmise kohta riigi ja omavalitsuse summade arvel, ent oleks soovitatav ka raamatukogu muude summade arvel raamatukogudesse soetada eeskätt soovitatud raamatuid.

Avalikele raamatukogudele soovitatud raamatute ja ajakirjade nimestikud on avaldatud ja avaldatakse edaspidigi ajakirjas „Haridusministeeriumi Teataja“. Selle ajakirja vastavad numbrid on saadetud kätte kõigile avalike raamatukogude võrku kuuluvaile raamatukogudele. Need nimestikud 1929—1935 a. kohta on avaldatud ka eriväljaandes: „Avalik-

kudele raamatukogudele soovitatud kirjanduse ülevaade 1929—1935 a.“ Koostanud R. Alas. Noor-Eesti väljaanne, 1936.

3. Statistilistest andmetest avalike raamatukogude 1936/37 a. tegevuse kohta nähtub, et nende raamatukogude sisuline koostis, eriti maal, ei ole küllaldaselt mitmekesine, sisaldades ilukirjandust 62,0%, teaduslikku ja rakenduslikku kirjandust 35,6% ja lastekirjandust 2,4%, kusjuures ilukirjanduse osatähtsus on aasta-aastalt tõusnud.

Samal ajal on Haridusministeeriumi poolt kuni 1. jaanuarini 1938 a. avalikele raamatukogudele soovitatud raamatuist ilukirjanduslikke 34,0%, teaduslikke 54,0% ja lastekirjandust 12,0%. Ilmuvaist raamatuist moodustab ilukirjandus ca 25%.

Laenutatud kirjanduse arvustik näitab ilukirjanduse veel suuremat eelistamist teadusliku kirjandusega võrreldes: laenutatud raamatuist on ilukirjanduslikke 78,8 (maal 85,9%), teaduslikke 18,2 (maal 11,8%) ja lastekirjandust 3,0%.

Kuigi ei saa eitada ilukirjanduse suurt kasvatuslikku tähtsust enesearendamise töös, näitavad need andmed, et avalike raamatukogude täiendamine ei ole igal pool toimunud kooskõlas Haridusministeeriumi poolt soovitatud suunaga ja et ka raamatukogude tegevuses ei ole nähtavasti mitte igal pool küllaldast rõhku pandud enesearendamise töö mitmekülgsele, nimelt ka teadusliku ja praktilise külje arendamisele. Säärane suund ei ole kooskõlas rahva praktiliste kalduvustega ja eluliste haridustarvetega ega vasta tänapäeva nõuetele, kus rõhutatakse kutseoskust ja töö ausse tõstmist.

Juhtides sellele avalike raamatukogude juhatajate tähelepanu palub HM Noorsoo ja Vabahariduse Osakond panna nii raamatukogu täiendamisel kui ka raamatute soovitamisel lugejaile senisest rohkem rõhku teaduslikele ja rakenduslikele teostele.

III. Avalike raamatukogude toetussummadest ja eelarvetest.

Avalike raamatukogude riikliku toetuse nõudelehtede kontrollimisel on selgunud, et avalike raamatukogude võrku kuuluvate raamatukogude toetussummade suhtes mitte alati ei täideta seaduse nõudeid, mille tagajärjel paljude raamatukogude majanduslik seisund on muutunud sedavõrd raskeks, et nad ei suuda korrapäraselt täita oma ülesandeid.

Nii ei määra üks osa valla- ja linnaomavalitsusi avalike raamatukogude võrku kuuluvaile raamatukogudele oma aastaelarve korras tarvilikke summasid majanduslikeks kuludeks, nagu ette näeb Avalikkude raamatukogude seaduse (SK VI 1938, 1, 18) § 7, millised kulud Haridusministeeriumi määruse avalikkude raamatukogude kohta (RT 1927, 92) § 5 alusel tuleb omavalitsuste eelarvetes lahus näidata raamatute hankimiseks määratavaist summadest ja mis Avalikkude raamatukogude seaduse § 9 teise lõike alusel avalike raamatukogude ülesandeid täitvate eraraamatukogude suhtes kindlaks määratakse kokkuleppel vastava omavalitsuse ja eraraamatukogu omaniku vahel.

Teine osa omavalitsusi arvab seadusega neile pandud kohustuse täitnud olevat sellega, kui nad selleks otstarbeks eelarvesse võtavad ainult mõnekroonise summa, mis aga on ekslik seisukoht, sest seadus kõneleb tarvilikest summadest.

Raamatukogude summade tarviduse määrab raamatukogu eelarve, mille Avalikkude raamatukogude seaduse § 14 p. 1 ja § 11 p. „f“ alusel koostab raamatukogu juhataja, vaatab läbi raamatukogu nõukogu (eraraamatukogude suhtes toimikond) ja kinnitab raamatukogu ülalpidaja.

Kuna kõigile raamatukogudele säärast eelarvet nähtavasti ei koostata, siis jääb raamatukogu-summade tarviduse määrajaks säärastel juhtudel määraja h e a k s a r v a m i n e ja ka järelevalve asutisel on raske otsustada, kas raamatukogu õigustatud huve on silmas peetud või mitte.

Esineb isegi üksikuid juhtumeid, kus raamatukogudele raamatute muresemiseks summade määramisel jäetakse täitmata Avalikkude raamatukogude seaduse § 7-s ettenähtud alammäär: vähemalt 2 senti iga elaniku kohta, ja juhtumeid, kus raamatukogudele ei makseta välja eelarves ettenähtud summasid.

Ent ei saa ütelda, et raamatukogude ülalpidajate, nõukogude ja juhatajate poolel selles suhtes kõik oleks korras. Küsimuste selgitamisel on korduvalt ilmnenud, et raamatukogude ülalpidajad kohalikult omavalitsuselt toetussummasid üldse ei ole nõutanud või on jätnud neile määratud summad välja võtmata.

Kuna avalikud raamatukogud rahuldavad laiade rahvahulkade haridustarbeid ja omavad keskse koha vabaharidustöö erisuguste vormide hulgas, ei ole sääraseid nähtused ei seaduse täitmise ega rahvahariduse eest hoolitsemise seisukohalt lubatavad.

HM Noorsoo ja Vabahariduse Osakond palub kohalikke koolivalitsusi teostada ses suhtes vajalikkude järelevalvet ja avalike raamatukogude juhatajaid hoolitseda selle eest, et raamatukogudele seaduses ettenähtud korras koostatakse ning kinnitatakse eelarved ja need esitatakse vastavaile valla- ja linnavalitsustele viimaste eelarveisse raamatukogudele tarvilike summade võtmiseks.

Noorsoo ja Vabahariduse Osakonna direktor J. V e l l e r i n d.

Vabaharidustöö nõunik A. L e i n j ä r v.

MITTEAMETLIK OSA.

Riigi Teatajas 1938. a. 27. aprillist kuni 1. oktoobrini avaldatud rahvahariduse ja kultuuriala seaduste ja määruste nimestik.

Looduskaitse Nõukogu otsus 28. märtsist 1938 üksikute puude ja rändrahnude kaitse alla võtmise asjas, RT 1938, 44, 409.

Ülikoolidesse üliõpilaste vastuvõtmise määrus, RT 1938, 45, 416.

Määrus ajalehe kohta, milles tuleb kuulutada õppejõudude valimisest 1938. kalendriaastal, RT 1938, 48, 444. (See määrus on avaldatud ka HMT 11 — 1938.)

Eesti Kultuurkapitali Nõukogu kodukord, RT 1938, 49, 455.

Vabariigi Valitsuse otsus 11. maist 1938. a. maa-alade looduskaitse alla võtmise kohta, RT 1938, 49, 456.

Jõuvankrite seaduse elluviimise määrus (vastavad paragrahvid), RT 1938, 50, 468.

Kodanliku Õhukaitse (KÕ) üldkava (eriti § 46), RT 1938, 54, 508.

Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse alla arvatud tööalade nimekirja täiendus, RT 1938, 55, 521.

Vabariigi Presidendi otsused nr. 18, 19, 20 ja 21 õppeasutiste asutamise, ümberkorraldamise ja nimetuste asjas, RT 1938, 55, 526—529.

Vabariigi Valitsuse otsus 10. juunist 1938 Tallinna Tehnikaülikooli Keemia- ja Mäeteaduskonna juures Jaan Kark'i nimelise isikliku korralise professuuri asutamise asjas praktilise geoloogia alal, RT 1938, 56, 531.

Vabariigi Presidendi otsus nr. 24 Väimela Põllunduskeskkooli asutamise asjas, RT 1938, 56, 548.

Sotsiaalministri otsus üksikute puude ja rändrahnude looduskaitse alla võtmise asjus, RT 1938, 58, 558.

Vabariigi Presidendi otsused nr. 25, 26 ja 38 õppeasutiste asutamise, sulgemise ja nimetuste asjas, RT 1938, 59, 584—586.

Haridusministeeriumi vabateenijate koosseisu määruse muutmise määrus, RT 1938, 60, 589.

Määrus õppetöö vaheaegade, üldiste ning kohalikkude pühade ja muude tähtpäevade kohta 1938 39 kooliaastal, RT 1938, 61, 596. (See määrus on avaldatud ka HMT 16 — 1938.)

Koolides riigikaitse kasvatuse ja õpetuse korraldamise määrus, RT 1938, 63, 620. (See määrus on avaldatud ka HMT 17 — 1938.)

Kontrollassistentidekoolide korraldamise määrus, RT 1938, 64, 630. (See määrus on avaldatud ka HMT 17 — 1938.)

Tööstusõpilastekoolide õppetöö korraldamise määrus, RT 1938, 67, 638. (See määrus on avaldatud ka HMT 17 — 1938.)

Perekonnanimede ja nimede korraldamise määruse muutmise ja täiendamise määrus, RT 1938, 68, 643.

Kaheaastase õppeajaga aianduskooli õppetöö korraldamise määrus, RT 1938, 70, 660. (See määrus on avaldatud ka HMT 18 — 1938.)

Algkooli, keskkooli ja gümnaasiumi õppekava määrus, RT 1938, 73, 672. (See määrus on avaldatud ka HMT 18 — 1938.)

Vabariigi Valitsuse otsused 19. augustist 1938 maa-alade looduskaitse alla võtmise kohta, RT 1938, 73, 670, 671.

Üheaastase õppeajaga aianduskooli (aianduseriklassi) õppetöö korraldamise määrus, RT 1938, 74, 674. (See määrus on avaldatud ka HMT 18 — 1938.)

Vabariigi Presidendi otsused nr. 57—65. õppeasutiste avamise, ümberkorraldamise ja sulgemise asjas, RT 1938, 74, 677—685.

Sotsiaalministri otsus üksikute puude ja rändrahnude looduskaitse alla võtmise asjus, RT 1938, 76, 695.

Tallinna Linna Keskraamatukogu noorteraamatukogu kasutamise kord, RT 1938, 77, 699.

Õppeasutistele tarvilikkude arstirohtude ja -abinõude muretsemise määrus, RT 1938, 80, 721. (See määrus on avaldatud ka HMT 20 — 1938.)

Ülikoolides riigikaitse õpetuse korraldamise määrus, RT 1938, 83, 737.

Vabariigi Presidendi otsus nr. 78 mõnedes realkoolides, progümnaasiumides ja gümnaasiumides õpetatavate võõrkeelte järjekorra asjas, RT 1938, 83, 749.

Teadaanne Eesti Noorte Punase Risti väljaandel ilmunud tervishoiu ja esmaabi õppekavade asjas.

Eesti Noorte Punase Risti väljaandel on ilmunud trükitud kavad tervishoiu ja esmaabi õpinguteks koolides ja noorsoo-organisatsioonides. Kavad on koostatud asjatundlikult ja varustatud vajalikkude juhendite ja näpunäidetega.

Haridusministeerium peab soovitavaks võtta neid kavu aluseks noortele tervishoiu ja esmaabi kursuste korraldamisel.

Kavad on tasuta saadaval Eesti Noorte Punase Risti Keskjuhatuselt, Tallinn, Niguliste 12.

Vastutav toimetaja Aleksander Kurvits.
Väljaandja: Haridusministeerium.

Riigi Trükikoja trükk
Tallinn, Niine t. 11